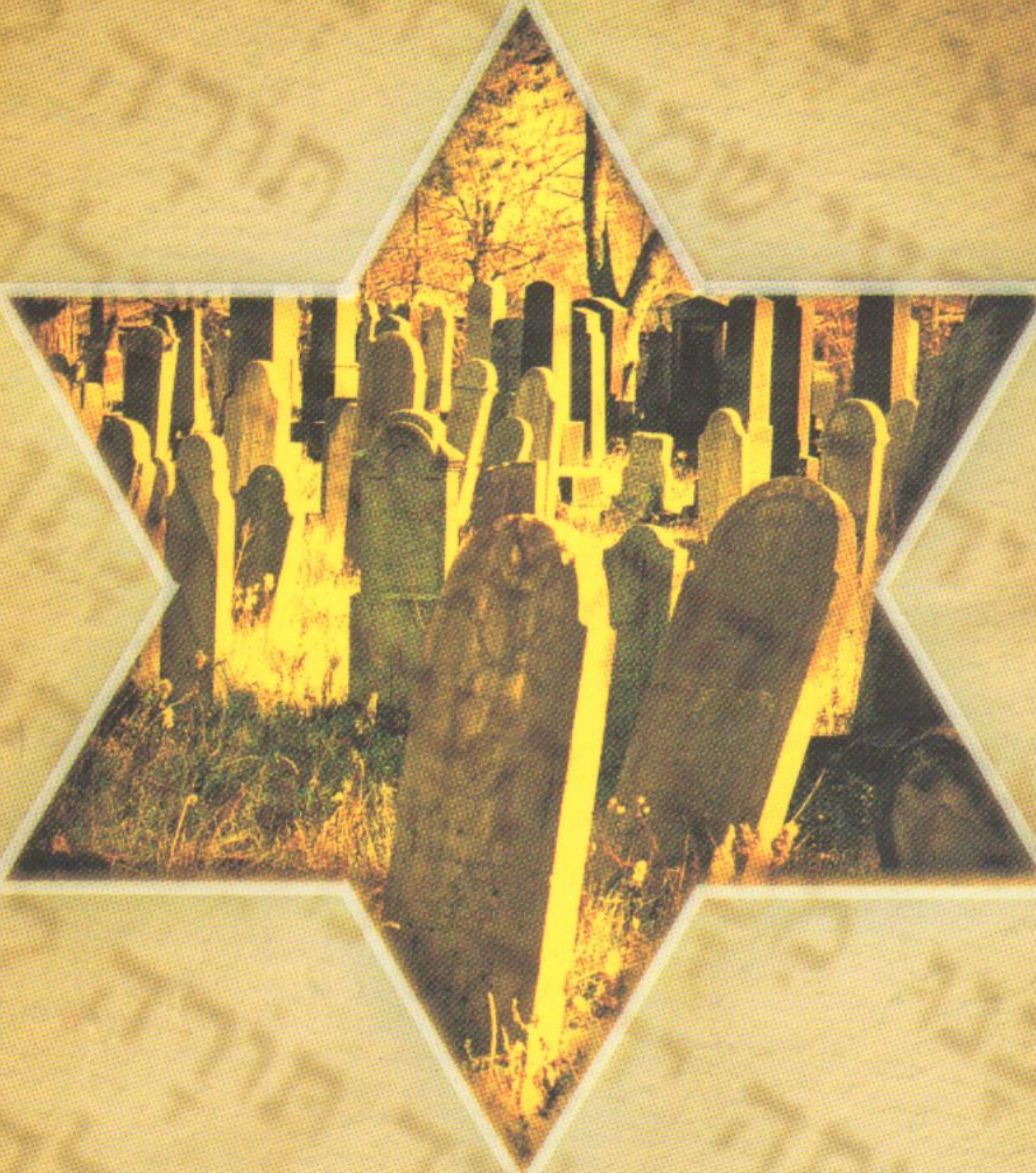

Kopka János

Zsidó emlékek

a Felső-Tisza vidékén

Jewish Memories

in the Upper Tisa Region

40759

Kopka János

Zsidó emlékek

a Felső-Tisza vidékén

Sz-Sz-B Megyei
Levéltár Szakkönyvtára

00010610

Jewish Memories

in the Upper Tisa Region

Megjelent a Magyar Holocaust
60. évfordulója alkalmából

KELET PRESS

Miért együtt adjuk közre a Magyarországhoz, Ukrajnához és Romániához tartozó területek egykori zsidóságának emlékeiről, és visszaemlékezéséről szóló áttekintést?

E területek az első világháború végéig a Magyar Királysághoz tartoztak - az Osztrák-Magyar Monarchia részeként. Szomszédként, jó barátságban, szoros gazdasági, kulturális és vallási kapcsolatban élt együtt a Felső-Tisza vidékén élő zsidóság. A monarchia első világháborút követő felosztásával Kárpátalját Csehszlovákiához, a történelmi Szatmár és Máramaros megyéket Romániához csatolták. Így kerültek három országba a zsidó emberek is. Sokan közöttük változatlanul magyarnak tartották magukat, magyarul beszéltek, tanították gyerekeiket. Az ú.n. tengelyhatalmak e területeket visszacsatolták Magyarországhoz. Ennek is lett az ára, hogy az itt élő zsidóság teljes felszámolására itt történtek elsőként az előkészületek, kezdődött meg a Magyar Holocaust. Így maradtak árván, sok helyütt lerombolva, meggyalázva a hitközségek templomai, imaházai, jóléti-szociális intézményei.

Célunk e kötettel: a 24. órában emléket állítani a hajdan itt élő, hazájukhoz, istenükhöz hű népcsoportnak, a Felső-Tisza-vidék zsidószármazású magyar lakóinak.

The question may arise why we deal with the relics and memories of Jews who used to live in areas belonging to Hungary, Romania and the Ukraine.

The explanation is that all these territories were parts of Hungary within the Austria-Hungarian Empire. The Jews in various parts of the Upper Tisza Valley used to live in friendship with each other and with their Christian neighbours. They did not need a passport to travel, trade and to get married. They established religious communities and pursued their happiness together, no borders used to separate them.

After the division of the Empire in 1920, Subcarpathia was ceded to Czechoslovakia, the counties of Szatmár and Máramaros became parts of Romania. Jewish people, who used to live within the same country, found themselves in three different states. Many of them continued to regard themselves as Hungarians. The Axis powers gave these territories back to Hungary, but the price they extorted was terrible: these areas were the first where preparations were made for the complete elimination of the local Jewish population, this was the site of the beginning of the Hungarian Holocaust.

The purpose of this volume is to preserve the memory of the Hungarian Jews of the Upper Tisza Valley in the 24th hour, before it is too late and their memory sinks into oblivion.

“... magyar népünk és nemzetünk, kiknek árnyékukban nyugodtan éljük át napjainkat, Nyújtsd feléjük védő kart és áldd meg őket mind a két kezeddal mennyei Atyánk...” (Schwartz Péter sátoraljaújhelyi zsidó hitszónok bevezető szavai „A zsidó élet forrása” c. könyvéhez. Nyomatott a múlt század húszas-harmincas éveiben Kisvárdán, Klein Gyula könyvnyomdájában.)

Swartz Péter, akár csak a Felső-Tisza-vidék mintegy százötvenezer magyar zsidó polgára ebben az időszakban, s bizonyosan később is, egészen a végső megoldásig hitt abban, amit leírt. Mint ahogy a gettó halálra szánt lakói is biztosak voltak abban: nem történhet meg velük a legrosszabb, mert magyar hazájuk – amelynek hűséges alattvalói, adófizetői, munkásemberei és katonái voltak – megvédi őket a fasiszta pokoltól. Hiszen a magyar királyságban több évszázados együttélésük alatt nem akadt egyetlen faji, nemzeti kisebbség, amely olyan spontán buzgalommal sajátította volna el a magyar nyelvet, életvitelt és kultúrát, mint a zsidóság.

A magyar zsidóságnak éppúgy fájt Trianon, mint keresztény társaiknak. A Kárpátalján, Románia partiumi részén rekedtek lelkesen üdvözölték a müncheni egyezményt, a bécsi döntést, a magyar csapatok bevonulását. Még akkor is félreértésnek, helyi túlkapásnak tartották az atrocitásokat, amikor józan ésszel már fel kellett volna fogniuk, hogy a magyar zsidótörvény rettenetes bajt hoz rájuk. Kivétel nélkül mindenkire, aki zsidónak született. Legyen az szegény istenfélő és alázatos jámbor, vagy neves költő, az építészet, a tudományok, a művészetek jeles művelője. Egyszerűen nem tudták felfogni, miért kell emberi jogaiktól, vagyonuktól megfosztani, a társadalomból kiiktatni őket csak azért, mert más a származásuk, a hitük.

Hatvan esztendő telt el a Magyar Holocaust, a tűzáldozat megtörténte óta. Hihetetlen, de sajnós igaz: sokan még ma sem tanultunk a tragédiából, amely nem csupán a magyar zsidóság, de az összmagyarság traumája, drámája, gyásza is egyben. Tévedés lenne azt hinnünk, hogy a ma nemzedéke már kitérhet a szükséges egyéni és társadalmi önvizsgálat elől. Tévedés lenne azt hinnünk, hogy ez a népiirtás csak egy szűk kör, esetleg a túlélők problémája.

A holocaust mindegyikünket érint, akikkel a hatvan év gyászos történései bármilyen módon kapcsolatba kerülnek. A magyar zsidóság tragédiája a magyarság történelmének szerves, kitörölhetetlen része. Nem feledhetjük a krisztusi tanítást, amelyhez a Megváltó élete utolsó pillanatáig ragaszkodott: “Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!”. Nem feledhetjük, hogy a vészkorszakban súlyosan megsértették a kereszténység e próbakövét. Be kell vallanunk, hogy ami hazánkban akkor történt, abban segédkezet nyújtott sok tízezer keresztény magyar ember. Minden elismerésünk azoknak, akik

akár a legkisebbel is megpróbálták segíteni a szerencsétleneken, ám azt is tudnunk kell: sajnos kevesen voltak a Világ Jámborai, a Reviczky Imrék.

Ma már azt is egyre többen látjuk, hogy a magyar vidék zsidóságának végpusztulása jóval 1944 márciusa, a német megszállás előtt kezdődött. A magyar antiszemita törvények és rendeletek alapozták meg, hogy a hivatalnoki kar, a karhatalom tagjai és az átlagember is megszokja és elhiggye: a magyar társadalomtól idegen a zsidóság, amelytől előbb, vagy utóbb, így vagy úgy, meg kell szabadulniuk. Auschwitz így lett félmillió magyar zsidó pusztulásának színhelye, amelynek tüzeben a legelsőként útnak indított százötvenezer szerencsétlen ember közülünk, a mi falvainkból, városainkból került a poklok poklába. Szomszédaink, munkatársaink, ismerőseink voltak ők. Itt élt az a százötvenezer ember, Északkelet-Magyarországon, a Felső-Tisza-vidéken.

Winston Churchill mondta a holocaustról: "Ennél nagyobb, ennél rettenetesebb bűntényt talán még sohasem követtek el a világ történelmében."

A mi felelősségünk, minden jóakarátú ember felelőssége, hogy emlékezzünk és emlékeztessünk, hogy megakadályozzuk egy újabb vészorszak bekövetkeztét. El kell érniünk, hogy beteges gondolkodású emberek soha többé ne tudjanak más származású, más gondolkodású népcsoportokat, védteleneket, ártatlanokat megalázni, elpusztítani.

E kötetnek nem célja történelmet írni. Csupán szubjektív módon, a maga szerény eszközeivel szeretné elmondani, hogy vidékünk elárvult templomai és temetői, a holtak és a már rohamosan fogyatkozó túlélők sorsa intő mementóink.